

ABD - ÇİN TİCARET SAVAŞLARI ve TÜRKİYE

Melek KAYA*

ÖZET

2016 yılında Amerika başkanı seçilen Donald Trump'ın öncelikli meseleleri “haksız” ticaret faaliyetleri ve göç konularıydı. Trump, 8 Mart 2018'de yerli üreticileri ve endüstrileri korumak için Çin'e karşı demir ve çelik ürünlerinde tarifeler uygulayacağını duyurdu. Çin ile beraber Türkiye'de tarifelere maruz kalan ülkeler arasındaydı. Çin'in Amerika'ya misillemelerle karşılık vermesi ve misillemelerin karşılıklı olarak ilerlemesiyle korumacılık kapsamı bağlamında konan tarifeler Ticaret Savaşları'na sebep oldu. Uluslararası ekonomiden çekilmek anlamına gelmeyen, ihracat için üretim yerine, yerel pazar için üretim üzerinden ekonomileri yönlendirmek anlamına gelen tersine küreselleşme bağlamında Trump'ın korumacı davranması 1930 yılındaki Smoot – Hawley tarifelerinin Amerika için negatif sonuçlarını hatırlatmaktadır. Bu çalışmanın amacı iki büyük egemen güç arasında başlayan ticaret savaşlarının Türkiye'ye etkisini değerlendirmek ve gelişmekte olan Türkiye'nin yerel ve uluslararası açıdan verdiği tepkileri uluslararası örgütler tarafından yayımlanan ikincil verileri kullanarak göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Ticaret Savaşları, Korumacılık, ABD, Çin, Türkiye

Jel Sınıflandırma Kodları: F13, F14, F02

THE USA – CHINA TRADE WARS and TURKEY

ABSTRACT

The primary objectives of Donald Trump who was elected as the president of The USA on 2016 were to reduce unfair trade activities and immigration. On March 8, 2018, Trump declared tariffs on imported Chinese steel and aluminum to protect domestic producers and industries. Turkey was among the countries exposed to tariffs with China. China's reaction to The USA with retaliations and mutual progress of retaliations have led tariffs in the context of protectionism to trade wars. Trump's protectionist behavior in the context of deglobalization which does not mean withdrawal from the international economy, but means to direct economies through production for the local market, rather than production for export reminds the negative consequences of the 1930's Smoot – Hawley tariffs for America. The purpose of this study is to assess the impact of trade wars that occurred between two hegemonic powers on Turkey, and to show Turkey's domestic and international responses as an emerging market economy by using secondary datas published by international organizations.

Key Words: Trade Wars, Protectionism, USA, China, Turkey

Jel Classification Codes: F13, F14, F02

GİRİŞ

2016 başkanlık seçimlerinde Donald Trump'ın önemsedığı iki ana konu göç konusu ve “haksız” ticaret uygulamalarıydı. Donald Trump'ın, küreselleşme bağlamında Amerika'yı kaybedenler olarak nitelendirerek seçim kampanyalarında kullandığı sloganlar: ‘Amerika'yı tekrar büyük hale getir’ ve ‘Önce Amerika’ gibi sloganlardı. Bu iki slogan Amerika'nın sahip olduğu hegemonik gücü yitirmeye başladığının göstergesidir (Bergsten, 2018: 14) . Trump, seçim kampanyası sürecinde, ABD'den sonra dünyanın en

* Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Uluslararası Ticaret ABD Yüksek Lisans Öğrencisi, kayamelek95@gmail.com

büyük ikinci büyük ekonomisi olan Çin'i, ABD Doları karşısında kendi para birimini kasıtlı olarak devalüe ederek ABD ekonomisine karşı haksız ticaret faaliyetlerinde bulunmasından dolayı ekonomik yaptırımlarla tehdit etmiştir ve Çin'in küreselleşmeyi Amerika'nın aleyhine çevirdiğini vurgulamıştır (Chow, McGuire ve Sheldon, 2017: 207). Küreselleşme, ulusları ve halkları - politik, ekonomik ve kültürel olarak - daha geniş bir topluma entegre etme sürecidir ve bu süreç insanları, işletmeleri, sivil toplum örgütlerini ve ulusları daha büyük ağlara entegre eder. Küreselleşme yakınsama, uyum, verimlilik, büyüme ve belki de demokratikleşme ve homojenizasyonu teşvik eder (Levitt,1983: 249). Küreselleşme bağlamında mevcut birçok ikili ve çok taraflı anlaşmalar vardır. 1986'dan 1994'e kadar Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın (GATT) Uruguay Turu, en başarılı çok taraflı ticaret anlaşmaları dizisi haline gelerek ekonomik entegrasyonlar sayesinde dünya ekonomisi hızlı bir küreselleşme dönemi içine girmiştir. Öyle ki serbest ticaretten elde edilen kazanç, ticaret engellerinden kaynaklanan verimsizlikten daha fazla arzu edilir hale gelmiştir. (Kramer, 2018: 3)

Fakat günümüzde küreselleşmenin Amerika'nın aleyhine rol oynadığını düşünen ABD Başkanı Donald Trump, serbest ticaretin uluslararası refahı arttırmadaki rolünde yüksek payları olan serbest ticaret anlaşmaları, ikili veya çoklu anlaşmaları sorgulamaya başlamıştır ve Amerikan ekonomisini koruma altına almak istemiştir. Trump ilk olarak, Amerikan çelik ve alüminyum endüstrisinin desteklenmesi, istihdam sağlanması ve ABD ekonomisinin güçlendirilmesi gibi amaçlardan dolayı Çin'e karşı Mart 2018'de ithal alüminyum için % 10, ithal çelik için % 25 oranlarında tarife uygulanacağını duyurmuştur. Fakat, Trump Amerika'nın çıkarlarını düşünürken demir ve çelik ürünlerini ithal edip ara mal olarak (girdi) kullanan yerli üreticilere zarar vermektedir (Lemieux, 2018: 4). Trump'ın, uluslararası ekonomiden çekilmek anlamına gelmeyen, ihracat için üretim yerine, yerel pazar için üretim üzerinden ekonomileri yönlendirmek anlamına gelen tersine küreselleşme (Bello, 2005: 113) bağlamında yerli pazar için korumacı davranması 1930 yılındaki Smoot – Hawley tarifelerinin negatif sonuçlarını hatırlatmaktadır.

Bugün ABD – Çin Ticaret Savaşı'nın sebebi için 'Trump tarifeleri' söylemi olduğu gibi geçmişe bakıldığında da 'Smoot - Hawley tarifeleri' söylemi mevcuttur (1930). Trump tarifelerinin amacında istihdamı arttırmak ve haksız rekabeti önlemek gibi sebepler mevcut olduğu gibi 1930 yılındaki tarifeler için de çiftçileri korumak adına ithalat vergilerinde, tarım ürünlerinde % 50 'ye varan bir ithalat vergisi oranının yasalaştığı korumacı bir önlem mevcuttur. Bu yasa başlangıçta ABD tarımını koruma amacı güderken o dönemde yaşanan dünya krizinin de etkisiyle, imalat sanayii ürünlerinin de bu yasa kapsamına alınmasıyla bu ürünlerin ithalatı üzerine de büyük oranlı tarifeler konulmuştur. Diğer ülkelerin bu yüksek oranlı tarifelere misillemede bulunması üzerine Başkan Roosevelt yönetimi, 1934 yılında '1934 Yılı Ticaret Anlaşmaları Yasası'nı çıkarmıştır (Engin, 2018: 56). Bu yasada yer alan genel ilkeler, günümüzde Trump'ın alüminyuma %10, çeliğe % 25/lik olmak üzere toplamda %35'lik bir vergilendirme yapması geçmişle bugün arasında paralellik göstermektedir.

Amerikalı yazar Mark Twain'e atfedilen 'Tarih tekerrür etmez ama yaşanan olaylar benzerlik gösterir ' sözü insanlığın hatalarından ders çıkarmamasını açıklayarak 1930 yılında ve günümüzde uygulanan korumacılık politikaları altındaki ithalat vergilendirmelerinin birbiriyle olan paralellliğini gösterir (Zimmermann, 2018: 31). Smooth – Hawley tarife tasarısı 24 Mart 1930'da protestolara rağmen Başkan Herbert Hoover tarafından imzalanarak kabul edilmiştir ve yaklaşık 3 ay boyunca istihdam konusunda etkili olmuş ve kısa dönemde pozitif etkisi görülmüştür. (Zimmermann, 2018: 31). Fakat tarifelere maruz kalan ülkeler misillemede bulduklarında (günümüzde Çin'in ABD'ye karşı misillemeleri gibi) uluslararası ticaret büyük ölçüde azalmıştır. Buhran'ın etkisiyle dünya ticareti hacim olarak 1/3, değer olarak ise 2/3 oranında azalmıştır (Duman ve Işık, 2012: 258). Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne göre, 2018 yılının dördüncü çeyreğinde dünya ticaretindeki azalış ise 3/10'dur. (<https://www.amerikaninsesi.com/a/dunya-ticaretinde-dusus/4858923.html>).

Büyük Buhran'ın ardından 1934 yılında Başkan Roosevelt, uygulanan yüksek vergileri kaldırmak için Karşılıklı Ticaret Anlaşmaları yasasını kabul etmiştir ve GATT, NAFTA ve WTO gibi kuruluşlar desteklenerek uluslararası ticaret teşvik edilmiştir. Büyük Buhran döneminde uygulanan tarifeler ve misillemeler ile paralellik gösteren günümüz ABD-Çin Ticaret Savaşları küresel ekonomiye zarar vermektedir (Chow ve diğerleri: 241).

1. KORUMACILIK

Korumacılık ile serbest ticaret politikası dış ticaretin ayaklarıdır (Kalaycı, 2008: 80). Genel olarak serbest ticaret gümrüksüz ithalat, serbest olmayan ticaret ise gümrük duvarlarıyla kısıtlanmış ticaret olarak algılanmaktadır (Ataç, 2013). Korumacılık kavramına bakıldığında kuramsal dayanağı Laffargue (2007) ve Thomes ve Jandova (2006) 'a göre, geçmişe gidildiğinde dış ticaret 'fazlası' nı savunan merkantilizme göre ekonomik kalkınma, ithalatın az ihracatın çok olmasıyla mümkündür (Kalaycı, 2008: 80). Korumacılığın temeli serbest piyasacı politikaların sınırlandırılarak kalkınmanın artacağına düşünülmesidir. Çünkü serbest ticaret yabancılara yapay bir üstünlük kazandırır. Bugün Trump'ın ABD'nin Çin karşısında haksız rekabete maruz kaldığını düşünmesi bundandır.

Dış ticaret politikalarından biri olan korumacılık, yerli üreticileri dış rekabetten koruyan ve ulusal çıkarları gözetken bir kavramdır (Kalaycı, 2008: 81). Genel olarak korumacılığın gerekçeleri:

1. Dış Ticaret hadlerini iyileştirme isteği
2. Yurt içindeki emeği daha ucuz olan yurt dışındaki yabancı emeğin rekabetine karşı koruma isteği
3. Ulusal güvenlik açısından önemli olan ulusal sanayinin korunması isteği
4. İstihdamın artırılması ve dış ticaret açığının kapatılma isteği
5. Bilimsel tarife görüşü
6. Yavru sanayi tezi
7. Başka ülkeleri koruma oranlarını düşürmeye zorlama isteği
8. Yerli üreticileri dumping karşı koruma isteği (Engin, 2018: 11-16).

Yukarıdaki korumacılık gerekçelerinden özellikle ilk dört madde Trump'ın demir çelik ürünlerine tarifeler uygulayarak Amerika'nın çıkarlarını gözetmek adına uyguladığı korumacılık politikalarının ana sebepleridir.

ABD'nin hem geçmişte hem günümüzde koyduğu korumacılık bağlamındaki tarifeler ve ardından gelen misillemelerle başlayan ticaret savaşları ABD için bir seçim değil, zorunluluk veya ekonomik korkulara vermiş olduğu bir tepkidir. ABD bunu ciddi manada hayati öneme sahip sektörlerde ve ülkelere karşı yapmaktadır. Korumacı politikaların ekonomik korkulara verilen bir tepki olarak görülmesi ABD'nin süper güç özelliğini kaybettiğini gösterirse ticaret savaşları hegemonik bir yarış sürecinin parçası olabilir. Bu korkular da küresel ticaret gerilimlerine mükemmel bir zemin hazırlamaktadır (Zimmermann, 2018: 35).

ABD tarafından ticaret, ekonomik büyümeyi, sosyal istikrarı ve demokrasiyi destekleyen aynı zamanda uluslararası ilişkilerin iyileşmesini sağlayan bir araç olarak görülmektedir (TEB, 2018). Fakat Donald Trump, ABD Başkanı olarak seçildikten sonra bu ilkeleri sorgulamaya başlamıştır. ABD uluslararası arenada kendi normlarından uzaklaşıyor gibi görünmektedir (Bergsten, 2018: 15). ABD serbest ticaret savunucusu olarak görünse de örneğin GATT'ın öncülüğünde gerçekleştirilen tarife indirimleri görüşmelerinde en aktif ülke rolüne sahip olsa da her daim korumacı eğilimlerini sürdürdüğü

TÜRKİYE MESLEKİ VE SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

(Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey – Journal of VOSST)

Kasım 2019, Yıl: 1, Sayı: 2

görülmektedir (Engin, 2018: 59). 2016 yılında başkan olan Trump'ın geldiği dönem içindeki ABD dış ticaret verilerine bakıldığında Trump tarifelerinin gerekçesi ortaya çıkar. ABD, ürün ve hizmet ticaretinde dünyanın en büyük ithalatçısı ve ihracatçısı konumundadır (TEB, 2018).

Tablo 1. ABD Dış Ticaret Verileri

Dış Ticaret Göstergeleri	2012	2013	2014	2015	2016
Ürün İthalatı (milyon USD)	2.336.524	2.329.060	2.412.547	2.307.946	2.251.351
Ürün İhracatı (milyon USD)	1.545.703	1.579.593	1.620.532	1.504.914	1.454.607
Hizmet İthalatı (milyon USD)	424.152	438.366	453.265	469.110	503.053
Hizmet İhracatı (milyon USD)	633.576	664.948	690.127	690.061	752.411
Ticari Denge (milyon USD)	-741.172	-702.243	-752.169	-762.565	-749.927

Kaynak: WTO – World Trade Organisation, World Bank, 2015 aktaran TEB, 2018

Donald Trump'ın başkanlığa geldiği 2016 yılı için ABD ticari dengesinin -749.927 milyon dolar ile negatif bir görünüme sahip olması ABD'nin korumacılık politikalarına bir gerekçe sunmaktadır. ABD'nin dış ticaret açığından dolayı yaşanan bu savaş bir tercih değildir, korkulara ve endişelere verilen tepkidir. Milyarlarca dolarlık bir açık ulusal güvenlik tehdidi olarak görülmektedir.

Tablo 2. ABD Cari Hesap

Ana Gösterge	2014	2015	2016	2017	2018 (e)
Cari Hesap (milyar USD)	-392,06	-462,97	-481,21	-522,77	-672,50

Kaynak: IMF – World Economic Outlook Database 2016 aktaran TEB

Not: (e) Tahmini Veriler

ABD'nin Cari Hesap göstergesi yıldan yıla artan dış ticaret açığını göstererek Trump korumacılığına bir gerekçe sunmaktadır. Yukarıda yazılı olan korumacılığın sebepleri arasındaki birinci madde ABD'nin korumacı tavrının en büyük sebebidir. Dış Ticaret Hadlerini iyileştirme ve ekonomik refahı artırma isteği korumacılığın sebebi olarak iktisadi terim olarak optimum tarife kavramı ile açıklanır. Misilleme ihtimali yok sayılırsa ekonomik açıdan zengin ekonomiler tarafından uygulanan tarife oranıdır. Ticaret hadlerini iyileştirmek için ithalatı kısıtlayarak diğer ülkeleri fiyatları düşürmeye zorlayan bir yol izlenir. Fakat misillemeler devreye girerse o zaman dünya ticareti azalır ve tüm ülkeler bu durumdan zararlı çıkar (Krueger, 1993). Yukarıdaki tablolara göre ABD dış ticaret verileri negatif seyir izlemektedirler.

2. TİCARET SAVAŞLARI VE ÇİN

Ticaret savaşı kavramı, korumacılığa karşılık olarak devletlerin, birbirlerine karşı tarifeler, kısıtlamalar ve kotalar gibi ticari engeller koyduğu bir ekonomik çatışmayı tanımlar (Mileva ve Lechthaler, 2018: 25). Bir ülke başka bir ülkenin ticaret uygulamalarını haksızlık olarak algıladığında Ticaret Savaşları başlayabilir. Temel olarak, bir devlet kendi ekonomisini korumak veya rakip olarak gördüğü ülkeyi zarara uğratmak için o ülkenin ekonomisine hedeflenmiş tarifeler uygulayacaktır. Başkan Trump'ın seçim sürecinde, II. Dünya

Savaşı'ndan itibaren ABD'nin uyguladığı kurallı ticaret düzeni ABD'nin aleyhine sonuçlar doğurduğundan korumacı politikaları izleyeceğinin sinyalini vermiştir (Aran, 2018: 1).

Bu senaryoyu somutlaştıran örnek günümüzde, ABD'nin Çin'i tehdit olarak görmesiyle başlattığı korumacılık politikalarının misillemeler sonucunda ticaret savaşlarına dönüştürmesidir. ABD ve Çin arasındaki bu savaş içinde dünya ekonomisinin liderliği sorununu gizlemektedir. ABD dahil olmak üzere Çin diğer ülkeleri kendine çekmektedir (Bergsten, 2018: 13). Çin'in kendi duruşunu güçlendirmek adına izlediği politikalar örneğin ; Tek Kuşak Tek Yol Projesi, Made in China 2025 gibi projelerin varlığı ABD'yi endişelendirip güç kaybı hissine sokmaktadır. Uluslararası ticaret konularında yetkili isim Robert Lighthizer, Çin'in "Made in China 2025" programına karşın ABD'nin önlem alması gerektiğini ve Çin'in yapay zekâ, robotik, uçak parçaları ve hızlı tren gibi alanlarda ön saflarda yer aldığını vurgulamıştır. Özellikle Çin'in 5G teknolojisini örnek almaya çalıştığını gözlemlemiştir ve ABD'nin Çin'in hedeflerini engellemeye çalışmakta olduğu da kaydedilmiştir (Staropoli, 2018 akt. Bozkurt, 2018).

ABD'nin 23 Mart 2018 tarihinde çelik ve alüminyuma sırasıyla %25 ve %10 ek gümrük vergisi getirmesinin ardından %15 -%25 arası değişen tarifelerle Çin, 128 ABD menşeli ürüne misillemelerde bulunmuştur (bloomberght.com). Fakat Çin'in misillemeleri ABD'nin korumacı politikalarında bir değişikliğe yol açmadı ve ABD yönetimi, ABD'nin teknolojilerini ve fikri mülkiyet hakkını çaldığı gerekçesiyle 50 milyar dolar değerindeki ABD tarafından ithal edilen Çin ürünlerine Temmuz ve Ağustos aylarında %25 vergi getirmiştir. Ardından Çin Ticaret Bakanlığı 50 milyar dolar değerindeki ithal ABD ürünlerine %25 gümrük vergisi koymuştur. Çin'in misillemeleri ABD'nin, 200 milyar dolar değerindeki Çin ürünlerine %10 gümrük vergisi getirmesine sebep olmuştur. İki ülke arasındaki ticaret savaşında misillemeye misilleme söz konusudur. Önce ABD Çin'e sonra Çin ABD'ye karşılıklı vergilendirmelerde bulununca başta korumacılık kapsamında başlayan tarifelerin yerini Ticaret Savaşları almıştır.

ABD'nin kapsamlı vergilendirmeler uyguladığı Çin ürünleri daha çok (demir - çelik hariç) televizyon, uçak parçaları, tıbbi cihazlar, nükleer reaksiyon parçaları gibi teknik ürünlerdir. Çünkü Çin ucuz iş gücü maliyet avantajını kullanarak kendisini üretim merkezi üssüne dönüştürmek istediğinden ve Çin'in 'Made in China 2025' hedefinin olmasından dolayı ABD rahatsız olmaktadır (Bozkurt, 2018). ABD, Çin'in hedefleri karşısında, Çin'e yüksek teknoloji ürünlerinde zarar vermek istemektedir. Çin ise ABD GSYH'sına 39 milyar dolar katkı sağlayan tarım ürünlerinde (soya fasulyesi, sorgum gibi) ve domuz eti ürünlerinde misillemelerde bulunmuştur. (Zeng, 2018). Özellikle Çin'in soya fasulyesi ile yaptığı misilleme ile ABD'nin 2018'in üçüncü çeyreğinde ihracatı %4,4 azalmıştır (<https://tradingeconomics.com/united-states/gdp-growth>).

Tarım ürünleriyle misillemelerde bulunulmasının bir diğer sebebi ise 2016 başkanlık seçimlerinde Donald Trump'a büyük ölçüde oy verenlerin soya fasulyesi üreticileri olan Amerikalı çiftçilerden oluşmasıdır. Çin, Trump'a oy veren Amerikan çiftçilerini ve büyük sanayi – tarım operasyonlarını hedef almaktadır (Zeng, 2018: 74). James Mill'in 1824 Politik Ekonomi Elemanı'nda belirttiği gibi misillemeler kısa vadede işe yarayan başarılı bir misilleme stratejisi olsa da uzun vadede serbest ticareti tehlikeye atmaktadır (Lemieux, 2018:5).

ABD ve Çin arasındaki savaşın bir diğer sebebi de ABD'nin dış ticaret açığıdır. ABD'nin Çin'den ithalatı Çin'in ABD'den ithalatından daha fazladır. Trump yönetimi, dış ticaret açığını kapatmayı ümit etmekte ve yabancı mallara olan bağımlılığı yok etmek istemektedir. Bunun için de ABD'deki üretim düşüşünü azaltmak hedeflenmektedir.

Tablo 3. ABD'nin Ana İthalat ve İhracat Ülkeleri

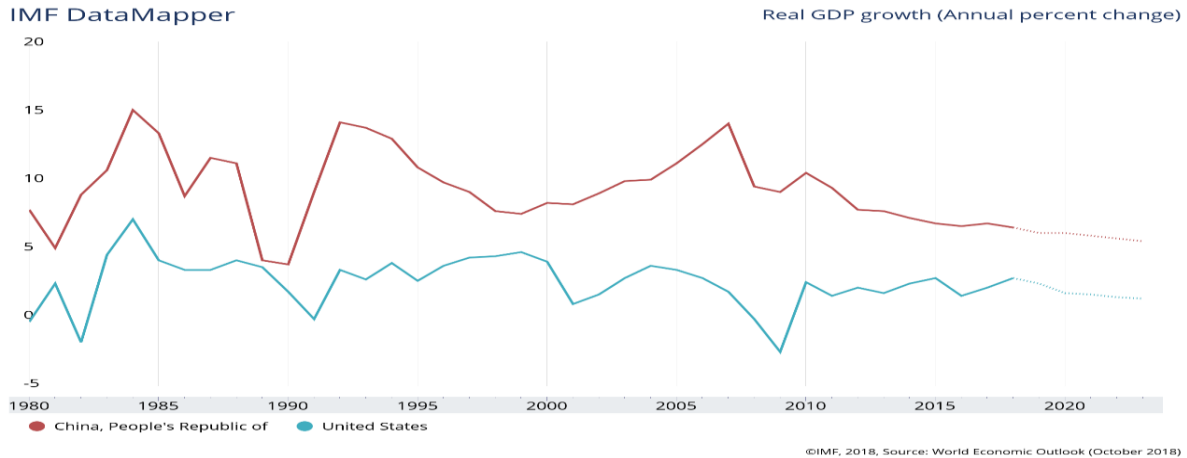
Ana İhracat Ülkeleri (ihracat % olarak)	2016	Ana İthalat Ülkeleri (ithalat % olarak)	2016
Kanada	% 18,3	Çin	% 21,4
Meksika	% 15,9	Meksika	% 13,2
Çin	% 8,0	Kanada	% 12,6
Japonya	% 4,4	Japonya	% 6,0
Birleşik Krallık	% 3,8	Almanya	% 5,2

Kaynak: Comtrade, 2018 akt. TEB

Tablo 3’de görüldüğü üzere 2018 yılı için ABD’nin ithalatında Çin 1. Sıradadır, fakat ihracatında 3. sıradadır. Çin’e olan bağımlık ve dış ticaret açığından doğan endişeler ve korkular ticaret savaşlarının tercih değil, bu korkulara verilen bir yanıt ve mecburiyet olduğunu göstermektedir (Lemiux, 2018). 2017 yılı itibariyle Çin ve ABD GSYİH rakamları ile karşılaştırıldıklarında Çin 12, 24 trilyon USD tutarında GSYİH rakamına sahipken ABD 19,39 trilyon USD GSYİH rakamına sahiptir (Dünya Bankası). Her ne kadar Amerika, Bergsten (2018)’e göre yüksek ticaret hacmi ve yatırım seviyeleri ile büyük bir ekonomi olmaya devam edecek olsa da ABD’nin 2018’in üçüncü çeyreğinde % 3,5 tahmin edilen yıllık bazda büyüme rakamı beklentinin altında kalarak % 3,4 olmuştur (<https://tradingeconomics.com/united-states/gdp-growth>).

Ticaret Savaşları’nın her iki tarafı da negatif bir ortak özelliğe sahiplerdir. Fakat Çin her ne kadar ekonomik büyüklük açısından ABD’nin aşağısında kalsa da, Çin’in büyüme hızı farklı beklentilere sebep olmaktadır. Hatta 2029 yılında Çin büyüme rakamıyla ABD’yi geçecektir. (<https://www.bloomberg.com/graphics/2016-us-vs-china-economy/>).

Grafik 1. Çin – ABD GSYİH Büyüme Oranları

Kaynak: World Economic Outlook, Ekim 2018

Grafik 1, dünya’da en büyük güç ve söz sahibi olan ABD’nin Çin’i tehdit olarak görmesinin ve gücünün Çin karşısında hatta Çin yüzünden azalacağını gösteren bu grafik ABD’nin Ticaret Savaşlarını neden Çin ile başlattığını gösterir.

3. TİCARET SAVAŞLARININ DÜNYAYA MALİYETİ

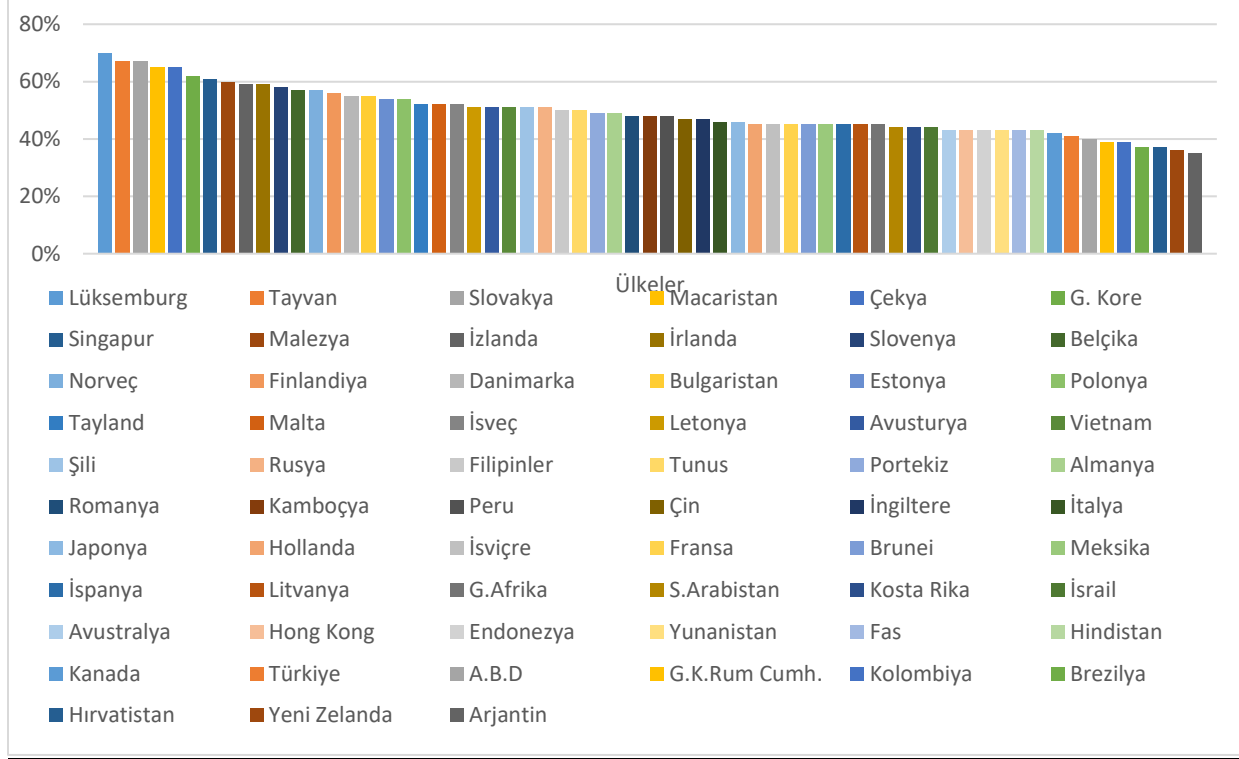
Uluslararası ticarete liberal bir perspektiften bakıldığında karşılaştırmalı üstünlük yoluyla refah kaynağı olan uluslararası ticaret, çatışmalardan dolayı refah kaybıdır (Lamotte, 2012: 557). Serbest ticaret alanında pek çok çalışması bulunan Krugman (2012: 236) dahil birçok serbest ticaret savunucusu, Trump tarifelerini “kendi ayağına kurşun sıkma” olarak yorumlamışlardır çünkü gümrük tarifelerinden dolayı küresel fiyatlar yükselecektir ardından alüminyum ve çelik ithalatındaki ek vergiler araba fiyatlarını yükseletecektir ve bu sektörde çalışanların ücretleri de olumsuz yönde etkilenecektir. (<https://www.dunya.com/ekonomi/ticaret-savasi-en-az-15-yil-surur-turkiye-komsularla-serbest-ticaret-alanlari-kurmali-haberi-423623>).

Klasik İktisat Teorisi'ne göre ticaret savaşları üç sebepten dolayı ülkelerin refahını düşürücü bir olaydır. Birincisi, korumacılık bağlamındaki tarifeler ithal edilen ürünleri daha pahalı hale getirir ve böylelikle tüketicilerin alım gücü düşer. İkincisi, örneğin demir ve çelik ürünlerini ara mal olarak kullanan ABD 'li yerel üreticilerin üretim maliyeti artar. Fakat yerli üreticiler ürün fiyatlarını pahalılaştırarak bu maliyetin üstesinden gelebiliyorlarsa bu sefer bu maliyet yine tüketicilere yüklenecektir (K u t l i n a & D i m i t r o v a, 2017 akt. , Demertzis, 2018: 266). Üçüncüsü ise tarifelere maruz kalan ülke tarafından yapılan misillemeler yerli ürünlere olan dış talebi düşürür ve dış talebi azaltır, üretimi düşürür (Berthou & Siena, 2018 akt. , Demertzis, 2018: 263).

Genel olarak ticaret savaşları ticaret hacmini düşürür, fiyatları arttırır ve üretimi düşürür. Bu olumsuz etkiler korumacılığın olumlu etkilerinden daha ağır basar ve küresel boyutta bakıldığında Ticaret Savaşları refahı azaltıcı role sahiptirler. IMF'nin Nisan 2018 Dünya Ekonomik Görünümü raporuna göre (IMF World Economic Outlook) artan ticaret gerginlikleri ile küresel ticaret büyüme hacmi tahmini olarak 2020 yılına kadar %0,5 düşecektir (Demertzis & Fredriksson, 2018: 266). Bu rakam gelişmiş ülkeler için %0,7 dir. Uluslararası ticaret politikasının en kötü senaryosu dünya ticaretinin yok olmasıdır. Dünya ticaretinin negatif etkilendiği durumlardan biri 1930 yılındaki Smoot-Hawley tarifeleridir. Smoot-Hawley tarifelerinin günümüzdeki ticaret savaşlarıyla benzerlik gösteren tarafı, tarifelerin aynı amaçla konulmasıydı. Bu amaç ise Amerikan iş ve gelirlerinin korunması amaçlıdır. Fakat hem günümüzdeki ticaret savaşları hem de geçmişteki Smoot-Hawley tarifeleri diğer ülkeler tarafından misillemelerle karşılandığı için ticaret savaşları başlamıştır ve 1930 yılında dünya ticaretinin çökmesinin bir sebebi de Smoot-Hawley tarifeleri olduğundan günümüzdeki tablo geçmişî hatırlatmaktadır (Kalaycı, 2008: 87).

Trump'ın ‘Ticaret Savaşları iyidir’ cümlesi başta ABD'nin yararına görünen bu savaşın esasında ABD için çok ta iyi olmadığı görünmektedir. 2018 Nisan ayında InvestMine araştırma şirketinin verilerine göre tarifelerin ardından alüminyum fiyatları ABD'de yaklaşık % 10 artmıştır (Lemieux, 2018: 4). ‘Kendi ayağına kurşun sıkma’ (Krugman, 2012: 236) deyimi bu olay için söylenebilir. Esasında, diğer ülkelere dokunan savaşın zararı ABD'ye de dokunmuştur. Fakat, ABD'nin pazarlık gücünden veya üstünlüğünden dolayı Çin'in zararı ABD'den daha fazladır (Li vd., 2018: 1557). Ayrıca, Fitch Kredi derecelendirme kuruluşuna göre, ticaret savaşlarından dolayı küresel büyüme 2019 yılında yüzde 2,8'e gerileyecektir (<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/fitch-ratings-ticaret-savaslarinin-turkiye-ekonomisine-olumlu-yansimasi-olabilir/1213760#>).

Grafik 2. Ticaret Savaşlarından En Çok Etkilenecek Ülkeler

Kaynak: Bloomberg, 2018 (<https://www.haberturk.com/yazarlar/gokhan-sen/2026012-ticaret-savaslari-kimi-yuracak>).

Dünya Ticaret Örgütü'ne göre ülkelerin küresel değer zincirine katılım oranı, bir ülkenin ihracatında yabancı katma değerli içerikler ve diğer ülkelerin ihracatına sağlanan katma değer toplamı olarak tanımlanmaktadır (Bloomberg.com, 2018). Yukarıdaki grafikteki 63 ülke toplam ihracattaki payı itibariyle küresel değer katılım oranına göre seçilmişlerdir ve sıralanmışlardır. Toplam ihracattaki payı itibariyle küresel değer katılım oranına göre ülkelerin Lüksemburg, Tayvan, Slovakya, Macaristan (...) sıralamasıyla ticaret savaşlarından ne derece etkilendikleri/ etkilenecekleri küresel ticaret değer zincirine katılım oranlarıyla paralellik göstereceğinden bu grafik ticaret savaşları karşısında en çok riske sahip ülkeden en az riske sahip ülkeye doğru oransal olarak bir sıralama gösterir. Genel olarak bakıldığında gelişmiş ülkeler özellikle de dış ticaret hacimleri milli gelirlerine göre fazla olan ülkeler çok fazla ticaret yaptıklarından dolayı örneğin Çin, Hindistan, Macaristan gibi 'tacir ulus' sıfatına sahip olan ülkeler ticaret savaşlarının en fazla zararlı kaybedenleri olacaktır. Örneğin, Türkiye'nin dış ticaret hacmi hiçbir zaman milli hasılasını aşmadığı için Türkiye bu savaşı kaybetse bile en az hasarla kaybedenler arasında olacaktır. Türkiye bu sıralamada %41 oran ile diğer ülkelere kıyas ile daha az riske sahip olan ülkedir. Genel olarak bakıldığında Türkiye'nin ABD ile çok sıkı ticari ilişkileri olmaması hasebiyle ve gelişmekte olan ülke olmasından dolayı Türkiye grafikte son sıralarda yer almaktadır. Çelik, alüminyum, bakır, petrol gibi hammadde ihraç eden ülkeler, korumacılığın ardından gelişen ticaret savaşları genel olarak küresel ticareti azaltacağı için hammadde ihracı gerçekleştirilelere duyulan talep azalacaktır. Değer zincirinde yer alan Asya ülkelerinden örneğin Tayvan, Çin; Avrupa ülkelerinde Macaristan, Slovakya, Polonya gibi lojistik üssü olarak kullanılan ülkeler daha fazla kaybedenler olacaklardır. Dünya ticaretinin lojistik ve hammadde tedariği gibi hayati ihtiyaçlarına yön veren bu gibi ülkeler ticaret savaşlarını büyük hasarlarla atlatacaklardır. Türkiye ticaret

TÜRKİYE MESLEKİ VE SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

(Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey – Journal of VOSST)

Kasım 2019, Yıl: 1, Sayı: 2

savaşlarında hem arz hem de değer zincirlerinde ne hammadde ithalatçısı olduğundan, ne tam bir lojistik üstü olarak kullanıldığından nede dış ticaret hacmi çok olduğundan diğer ülkelere kıyasla daha az risklidir (<https://businessht.bloomberght.com/ekonomi/haber/2045794-ticaret-savaslari-turkiye-icin-abd-den-daha-kritik>).

4. TÜRKİYE

Dünya Bankası 2018 Türkiye Raporu verilerine göre, Türkiye'nin sahip olduğu konum, nüfus, büyüme hızı, yatırım potansiyeli ve geçiş ekonomisi olması hasebiyle ABD ile Çin arasındaki ticaret Savaşları ve karşılıklı hamleler Türkiye'yi doğrudan ilgilendirmektedir. Ticaret Savaşları'nı başlatan taraf (ABD) ile 2017 yılında ihracatında en önemli ülkeler, Kanada, Meksika, Çin, Japonya ve Birleşik Krallık'tır. Türkiye ABD'nin ihracatında 28. sırada, ithalatında ise 34. sırada yer almaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı).

Tablo 4. Türkiye-ABD Dış Ticaret Değerleri (Bin dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2007	4.170.688	8.166.068	12.336.756	-3.995.380
2008	4.299.941	11.975.929	16.275.870	-7.675.988
2009	3.222.821	8.575.737	11.798.558	-5.352.916
2010	3.762.919	12.318.745	16.081.665	-8.555.826
2011	4.584.029	16.034.121	20.618.150	-11.450.092
2012	5.604.232	14.130.546	19.734.778	-8.526.314
2013	5.640.247	12.596.170	18.236.417	-6.955.924
2014	6.341.841	12.727.562	19.069.403	-6.385.720
2015	6.395.842	11.141.465	17.537.307	-4.745.623
2016	6.623.347	10.901.804	17.525.151	-4.278.457
2017	8.654.268	12.131.093	20.785.361	-3.476.825
2017 (Ocak-Eylül)	6.449.896	8.948.281	15.398.177	-2.498.385
2018 (Ocak-Eylül)	6.015.452	9.409.426	15.424.878	-3.393.974

Kaynak: TÜİK

ABD-Türkiye Dış Ticaret Dengesinin negatif olması, Türkiye'nin ABD'den yaptığı ithalatın ihracatından fazla olması dolayısıyla Türkiye'nin ABD'ye Dış Ticaret açığı vermesindedir. ABD'nin ana ithalat ve ihracat ülkelerini gösteren Tablo 3'e göre Çin ABD'ye karşı dış ticaret fazlası verirken Tablo 4'e göre Türkiye ABD'ye karşı dış ticaret açığı vermektedir. ABD'nin Çin'i, Çin'e karşı verdiği dış ticaret açığından, Çin'in hızlı yükselişinden, yüksek nüfus potansiyelinden ve gelişme aşamasında olan yeni projelerinden (Made In China 2025, Tek Kuşak Tek Yol) dolayı tehdit olarak görüp Çin'e karşı tarifeler getirerek Ticaret savaşlarını başlatmış olsa da Türkiye'ye karşı tavır ekonomik nedenlerden ziyade daha çok politik sebeplere dayanmaktadır. ABD-Türkiye Ticaret Savaşı, ulusal çıkarların öncelikli olduğu "güç politikaları"nın bir örneğidir (Khan, 2018: 21). Trump, 10 Ağustos 2018 tarihinde Türkiye'den ithal edilen demir-çelik ürünlerinde gümrük vergilerini aşamalı olarak % 20 'ye ve % 50' ye çıkardığını duyurmuştur. Türkiye, ABD'nin çelik ve alüminyum ithalatında 1,3 milyar dolarlık payı ile 13. sıradadır (Düşündere, 2018 akt. , Bozkurt, 2018: 4). Türkiye, Çin gibi ABD'ye karşı dış ticaret fazlası vermediğinden bir ekonomik tehdit unsuru değildir.

Örneğin, Trump'ın attığı tweetler ile Türk Lirası üzerinde negatif etki kurması Türk Lirası'nın değerinin Dolar karşısında hızlı gerileyişi korumacı tarifelerle başlayıp küresel ticaretin ruhunu bozup devamında kur

TÜRKİYE MESLEKİ VE SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

(Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey – Journal of VOSST)

Kasım 2019, Yıl: 1, Sayı: 2

savaşlarını getiren Ticaret Savaşları'nın politik sebepler ile de ilişkilendirilebildiğini gösterir. Örneğin, ABD için önemli bir isim olan papaz Andrew Brunson Türkiye'de terör suçundan tutuklanması olayını, ekonomik savaşla çözüme girişimi. Türkiye'nin, ABD piyasalarının uluslararası piyasa oyuncuları üzerindeki etkisiyle yönettiği ekonomik bir savaş tarafından hedef alındığı açıktır. TL'nin ani değer kaybı bunun en açık örneğidir.

Doğrudan tarifelere maruz kalması hasebiyle Ticaret savaşları içinde aktif bir ülke olan Türkiye, herhangi bir kur baskısına veya tarifeye maruz kalmadan pasif rolde kalsa idi bile genel olarak küresel ticareti azaltan ticaret savaşlarından etkilenmesi muhtemeldi. Türkiye'nin yerel ve küresel çıkarlarını tehdit eden ABD – Çin Ticaret Savaşı'ndan olumsuz etkilerinden korunmak adına aldığı bir takım önlemler mevcuttur.

Bu girişimler, planlar ve misillemeler:

- Dolar karşısında hızlıca değer kaybeden TL için İran, Rusya ve Ukrayna ile ulusal para birimlerinde ticaret yapılarak ulusal ekonominin artırılması girişimleri,
- Misilleme adına Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın doları boykot adına televizyonda halkın sahip olduğu dolarları TL'ye çevirmesini istemesi,
- Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, binek otomobiller de dahil olmak üzere ABD elektronik eşyalarında % 35 – 40 arası, alkollü içecekler de % 60 oranında vergiyi arttırması, ABD menşeli kömür, kağıt, ceviz, badem, tütün, pirinç, viski, kimya ve kozmetik ürünlerinde yaklaşık değeri 266,5 milyon vergi yükü oluşturacak misillemeleri,
- Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Apple marka karşısında Türkiye'nin yerli ve milli markası olan Vestel'in Venüs isimli cep telefonunun satın alınmasını önererek yerli piyasayı ön planda tutması ve yerli tüketimin artırılmasının önemine vurgu yapması,
- Aynı zamanda yine Apple marka elektronik cihazlar karşısında Doğu pazarlarını hedef gösterip Samsung'a dikkat çekmiş olması ve yeni ilişkilere yeşil ışık yakması,
- Ticareti canlandırmak için AB ile Gümrük Birliği anlaşması'na dikkat çekilmesi, Güney Doğu Asya'da yeni müttefiklerin aranması,
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın ulusal ekonomi yararına özellikle başlattığı kısa vadeli politikalarının varlığı,
- Bu süreçte Türkiye'ye maddi destekte bulunan Katar'ın 15 milyar dolarlık yatırım yardımı ile döviz piyasalarına kısa süreli de olsa sağladığı fayda ve Pakistan Başbakanı Imran Khan'ın Türkiye'ye desteği,
- TUSİAD ve TOBB tarafından diplomatik kanalları kullanmanın önemine vurgulanması,
- Türkiye Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'ın, 2019 yılında % 3 - % 4 arasında bir ekonomik büyümeyi güvence altına almayı ve yüksek enflasyon oranını düşürmeyi hedefleyen yeni ekonomik adımlara dayanarak “Yeni Türkiye Ekonomik Modelini” açıklaması ve 2018 yıl sonu için tasarruf ve gelir getirici tedbirler alınacağını duyurması (Khan, 2018).

Türkiye, özellikle makro düzeyde, önüne koyduğu hedefleri gerçekleştirebilmek için aldığı uygulamalı kararları geliştirmekte olan ülke olarak içinde bulunduğu negatif durumu fırsat sunan olaylar silsilesine dönüştürebilir ve 2023 ihracat hedefleri doğrultusunda uygun üretim ve ihracat politikaları ile boşlukları doldurulabilir (Yücesan, Torun ve Kurt, 2017: 1296). Örneğin, Türkiye'nin içinde bulunduğu Gümrük Birliği Anlaşması'na daha sıkı sarılıp Avrupa ile ticari ilişkilerini arttırmak için bir fırsat olarak görülebilir (<https://www.dunya.com/ekonomi/ticaret-savasi-en-az-15-yil-surer-turkiye-komsularla-serbest-ticaret-alanlari-kurmali-haberi-423623>). Ayrıca, TL kurundaki değer kaybı ile değeri yükselen yabancı para birimlerinden fayda sağlamak adına artan ihracat ile, 2018 yılının son 3 ayında Cumhuriyet tarihinin

rekorunun kırılmış olması ve devamının umulması (<http://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/2765571-ticaret-savaslar-turkiye-icin-itici-guc-olabilir/?detay=2>).

SONUÇ

ABD tarafından 8 Mart 2018 tarihinde Çin'e yönelik çelik ve alüminyum ithalatı ile ilgili korumacı önlemlerin uygulanmasının küresel olarak öngörülebilir bağlamını ve sonuçlarını incelemek ve Türkiye'ye olan etkisini, Türkiye'nin tepkisini incelemek amacıyla olan bu çalışma, ticaret savaşlarının Trump'ın ABD'yi dönüştürmek, yapılandırmak veya kendi söylemiyle 'yeniden harika yapmak' için kullandığı argümandır.

Amerika'nın Çin'e karşı verdiği dış ticaret açığı, istihdam yaratma isteği, ulusal güvenlik konuları ve ABD ekonomisinden sonra ikinci sırada gelen Çin'in 'Made in China 2025', 'Tek Kuşak Tek Yol' gibi küresel hedeflerinin varlığı, Trump tarafından ABD ekonomisi için tehdit olarak görüldüğünden ekonomik anlamda korumacılık kapsamında başlayıp ardından Türkiye gibi ikili ticaret hacminin Çin kadar yüksek olmadığı bir ülke de ticaret savaşları kapsamında tarifelere maruz bırakılmıştır (Bozkurt, 2018). Ekonomik perspektifle yaklaşılacak bu çalışmada siyasi sebepler arka planda bırakıldığından çok vurgulanmayan bazı siyasi olayların (Papaz Andrew Brunson olayı) dahi ticaret savaşları kapsamına dahil edildiği görülmektedir.

ABD Başkanı Donald Trump, Çin'i Amerikan ekonomisi için bir tehdit olarak görmektedir (Bergsten, 2018: 14). İstihdam yaratıcı üretim tercihini ve yerli üretimi önemsemektedir. Çin mallarına aşırı bağımlılık, Trump'ı düğmeye basmaya yöneltmiştir ve uzun süreli bağımlılığın ileride daha büyük sorunlar çıkarmadan denge kurucu politikalar için gümrük duvarları oluşturmuştur. Temel amaç, yerli üretim için ticaret anlamına gelen tersine küreselleşme (deglobalization) bağlamında olduğu gibi (Bello, 2005: 113) içerde "iç yatırım ve yerli malı tüketimi sepeti" oluşturmaktır. ABD'nin her zaman vurguladığı serbest ticaret kavramı yine ABD etkisiyle günümüzde Merkantilizm'e kaymaktadır (Kalaycı, 2008: 80). Smoot- Hawley tarifeleri ile benzerlik gösteren ABD'nin Çin'e uyguladığı tarifeler ve nihayetinde ticaret savaşlarına dönüşen karşılıklı ticari eylemlerden ötürü uluslararası ticaret ruhu zarar görmektedir ve 1930 yılında olduğu gibi olumsuz bir küresel etkiye sebep olmaktadır. Trump'ın ABD ekonomisi için duyduğu korku ve endişeler küresel ticaret gerilimlerine mükemmel bir zemin hazırlamaktadır (Zimmermann, 2018: 35). Ticaret Savaşları'nın 2018 yılının dördüncü çeyreğinde dünya ekonomisini % 30 daraltması bunun göstergesidir (<https://www.amerikaninsesi.com/a/dunya-ticaretinde-dusus/4858923.html>).

ABD'nin dünyadaki hegomonik gücünün tehlike altında olduğunun sinyalini veren Trump'ın, dünya ticaretinin kötüye gitmesine sebebiyet vermesi başta Çin'i ve Türkiye'yi misillemeler gibi ticari hamlelere sevk etmiştir (Bergsten, 2018: 14). Öyle ki, ilk olarak, ABD'nin 23 Mart 2018 tarihinde çelik ve alüminyuma sırasıyla %25 ve %10 ek gümrük vergisi getirmesinin ardından %15 -%25 arası değişen tarifelerle Çin, 128 ABD menşeli ürüne misillemelerde bulunmuştur (bloomberght.com). Fakat Çin'in misillemeleri ABD'nin korumacı politikalarında bir değişikliğe yol açmamıştır ve iki ülke arasında karşılıklı olarak misilleme girişimleri gerçekleşmiştir. Böylelikle, Önce ABD Çin'e sonra Çin ABD'ye karşılıklı vergilendirmelerde bulduklarından başta korumacılık kapsamında başlayan tarifelerin yerini Ticaret Savaşları almıştır.

ABD'nin, kendi çıkarlarını gözetmek adına dışa bağılılığı azaltmak için yerli üretime daha fazla önem vererek, 8 Mart 2018 tarihinde Çin'e ardından Türkiye'ye yüksek derecelerde gümrük vergileri getirerek (Lemieux, 2018: 4) Türkiye doğrudan tarifelere maruz kaldığından içinde bulunduğu negatif durumu fırsat sunan olaylar silsilesine dönüştürebilmek için ve 2023 ihracat hedefleri doğrultusunda uygun üretim ve ihracat politikaları ile boşlukları doldurabilmek için Çin gibi ABD'ye karşı bazı girişim ve misillemelerde

bulunarak (ABD elektronik eşyalarında % 35 – 40 arası, alkollü içecekler de % 60 oranında vergi artışı, ABD menşeli kömür, kağıt, ceviz, badem, tütün, pirinç, viski, kimya ve kozmetik ürünlerinde yaklaşık değeri 266,5 milyon vergi yükü oluşturacak misillemeler, İran, Rusya ve Ukrayna ile ulusal para birimlerinde ticaretin hayata geçirme çabaları, ABD’li marka Apple ürünlerine karşı Türk marka Vestel ürünlerinin Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından Türk Halkı’na tavsiyesi, Gümrük Birliği Anlaşması ile AB pazarına ağırlık verilip Güney doğu Asya pazarında yeni müttefiklerin aranması, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından tasarruf ve gelir artırıcı önlemlerin alınacak olması ve ‘Yeni Türkiye Ekonomik Modeli’ nin sunulması ve TOBB ve TUSIAD gibi kurumlardan diplomatik kanalların kullanımı ile ticari faaliyetlerin devamının sağlanmaya çalışılması) yerel ve küresel açıdan kendisi için tehdit oluşturan Ticaret Savaşları’nın olumsuz etkisinden korunmayı amaçlamaktadır. Türkiye’yi yeni Pazar arayışına iten ve TL kurunun değer kaybına sebebiyet veren Ticaret Savaşlarının, Türkiye’nin 2018 yılının üçüncü çeyreğinde tarihi rekor ile ihracat artışını gerçekleştirmesi Türkiye’nin içinde bulunduğu negatif olayı fırsata çevirme girişimlerindedir.

Tersine küreselleşme (deglobalization) sürecinde uluslararası ticaretin azaldığı korumacılığın arttığı, bir dünyada, özellikle ABD ile çok fazla ihracat yapıp küresel rekabette önde olan ülkeler ve değer zincirlerinde yüksek sıralarda olup hammadde ihracı yapan ülkelere örnek Tayvan, Çin; Avrupa ülkelerinden; Macaristan, Slovakya, Polonya gibi lojistik üssü olarak kullanılan ülkeler görece daha çok etkileneceklerdir. Fakat Türkiye ticaret savaşlarında hem arz hem de değer zincirlerinde ne hammadde ithalatçısı olduğundan, ne de tam bir lojistik üssü olarak kullanıldığından diğer ülkelere kıyasla daha az zarara uğrayacaktır (<https://businessht.bloomberght.com/ekonomi/haber/2045794-ticaret-savaslari-turkiye-icin-abd-den-daha-kritik>).

KAYNAKÇA

- Aran, B., (2018). ABD, Çin, Ticaret Savaşları ve Türkiye, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.
- Bello, W. (2008). Deglobalization: Ideas for a New World Economy, Zed Books Ltd.
- Bergsten, C.F. (2018). “China and the United States: The Contest For Global Economic Leadership”, China And World Economy, 26(5), 12-37.
- Chow, D., McGuire, W. ve Sheldon, I. (2017). “A Legal and Economic Critique of President Trump’s China Trade Policies”, University of Pittsburgh Law Review, 79, (207 – 240). Doi: 10.5195/lawreview.2017.553
- Demertzis, M., Fredriksson, G. (2018). “The EU Response to US Trade Tariffs”, İntereconomics, s. 260-268.
- Engin, N. (2018). ABD’de ‘Yeni korumacı’ Politikalar. Uluslararası Ticarete Korumacı Eğilimler, (55-56). Erişim adresi:ebook Akademik Collection (EBSCOhost)-Sakarya Üniversitesi. Account: s6144892.main.ed
- Engin, N. (2018). “ABD veYeni Korumacılığın Ekonomik Kökenleri”, Uluslararası Ticarete Korumacı Eğilimler, (57-61). Erişim adresi: ebook Akademik Collection (EBSCOhost)-Sakarya Üniversitesi. Account: s6144892.main.ed
- Engin, N. (2018). “Korumacılığın Nedenleri”, Uluslararası Ticarete Korumacı Eğilimler. Erişim adresi: EBSCO: ebook Akademik Collection (EBSCOhost)-Sakarya Üniversitesi. Account: s6144892.main.ed
- Işık, N., Duman, E. (2012). “Reel ve Finansal Göstergeler Açısından 1929 Ekonomik Buhranı ve 2008 Küresel Krizi: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19 (2), s. 239-260.
- Kalaycı, İ. (2008). “2008 Küresel Finans Krizi Sonrasında Dış Ticarete Korumacılık: Paradigma Kayması(mı?)”, Maliye Dergisi, 161, s. 76-104.
- Khan, H. M. (2018). “US-Turkey Trade War”, Defence Journal, s. 21-26.
- Kramer, T.” Trade War : Is There An Economic Justification?”, Ecodate, s. 3-6.
- Krueger, A. O. (1993). NBER- East Asia Seminar on Economics. Veri Tabanı: ebook Akademik Collection (EBSCOhost)-Sakarya Üniversitesi. V:2 Chicago: University of Chicago Press.
- Krugman, P. R. (2008). International Economics: Theory and Policy, 8/E. Pearson Education India

- Lamotte, O. (2012). “Disentangling The Impact of Wars and Sanctions on International Trade: Evidence from former Yugoslavia”, *Comparative Economic Studies*, 54, s. 553-579.
- Lemieux, P. (2018). “How’s Your Trade War Going?”, *Regulation*, s.4-6.
- Levitt, T. (1983). “The globalization of markets”, *Readings in International Business: A Decision Approach*, s.249.
- Li, C., He, C. ve Lin, C. (2018). “Economic Impacts of the Possible China- USA TradeWar”, *Routledge Taylor & Francis Group*, 54, s. 1557-1577.
- Mileva, M. ve Lechthaler, W., (2018). “Who Benefits From Trade Wars?”, *Intereconomics*, 1, s. 22-26. Doi: 10.1007/s10272-018-0714-y
- Yücesan, M., Torun, M., & Kurt, S. (2017). “Döviz Kuru Değişimlerinin Dış Ticaret Üzerine Etkileri: Türkiye'nin Yeni Dış Ticaret Pazarları Arayışında Seçilmiş Ülke Grupları Üzerine Ekonometrik Bir Analiz”, *Journal Of International Social Research*, s. 10-52.
- Zeng, Ka. (2018). “American Threats and U.S.- China Negotiations Over Most- Favored-Nation Status Mrket Access. Bargaining”, *Retaliation, and American Coercive Diplomacy*, s. 72-93.
- Zimmermann, W. (2018). “Protectionism, Tariffs and Trading a Trade War”, *ModernTrader*, s. 31-35.
_Internet:<https://businessht.bloomberght.com/ekonomi/haber/2045794-ticaret-savaslari-turkiye-icin-abd-den-daha-kritik> (Erişim Tarihi: 10.12.2018).
Internet:<https://www.haberturk.com/yazarlar/gokhan-sen/2026012-ticaret-savaslari-kimi-vuracak>(Erişim Tarihi:11.12.2018).
- Internet:<https://www.bloomberg.com/graphics/2016-us-vs-china-economy/> (Erişim Tarihi: 15.12.2019).
- Internet:https://tebledisticaret.com/tr/kesfet-piyasalar/amerika-birlesik-devletleri/ekonomik-ve-politik-anahat?home_critere_pays=18 (Erişim Tarihi: 10.12.2018).
- Internet:<https://tradingeconomics.com/united-states/gdp-growth> (Erişim Tarihi: 10.10.2018).
- Internet:<https://www.dunya.com/ekonomi/ticaret-savasi-en-az-15-yil-surer-turkiye-komsularla-serbest-ticaret-alanlari-kurmali-haberi-423623> (Erişim Tarihi: 13.12.2018).
- Internet:<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/fitch-ratings-ticaret-savaslarinin-turkiye-ekonomisine-olumlu-yansimasi-olabilir/1213760#> (Erişim Tarihi: 07.12.2018).
- Internet:<https://www.imf.org/external/index.htm> (Erişim Tarihi: 18.12.2018).
- <https://www.amerikaninsesi.com/a/dunya-ticaretinde-dusus/4858923.html> (Erişim Tarihi: 03.04.2019).